

---

dn. 20.01.2026

WSTĘP

Niniejszy raport przedstawia szczegółową analizę obowiązujących przepisów ustawy o pomocy społecznej oraz praktyk stosowanych przez organy administracji publicznej przy ustalaniu odpłatności za pobyt w domach pomocy społecznej. Opracowanie identyfikuje luki prawne, niejednolite interpretacje oraz utrwalone mechanizmy nadużyć występujące na poziomie OPS, SKO i sądów administracyjnych, a także wskazuje konsekwencje tych działań dla obywateli w kraju i za granicą.

Dokument obejmuje:

- analizę kluczowych przepisów (art. 5, 61, 64, 103 ust. 2) wraz z propozycjami ich doprecyzowania,
- omówienie zasad terytorialności kosztów życia i ich znaczenia dla prawidłowego ustalania odpłatności,
- definicję „możliwości” osoby zobowiązanej zgodną z zasadami prawa administracyjnego i konstytucyjnego,
- opis nieprawidłowości w zakresie wywiadów środowiskowych oraz obowiązków organów,
- analizę systemowych nadużyć na poziomie OPS, SKO i WSA,
- wskazanie odpowiedzialności instytucji państwowych za wieloletni brak działań legislacyjnych,
- propozycje zmian organizacyjnych i nadzorczych niezbędnych do przywrócenia prawidłowego funkcjonowania systemu.

Celem raportu jest przedstawienie spójnych i jednoznacznych rozwiązań, które umożliwią wyeliminowanie nadużyć interpretacyjnych, zapewnią zgodność praktyki organów z prawem rodzinnym, administracyjnym i konstytucyjnym oraz zagwarantują ochronę obywateli przed obciążeniami przekraczającymi ich realne możliwości.

Raport został przygotowany w stylu **formalno-analitycznym, mocnym i precyzyjnym**, tak aby mógł zostać przedstawiony:

- Prezesowi Rady Ministrów,
- Marszałkowi Sejmu,
- komisjom sejmowym,
- Rzecznikowi Praw Obywatelskich,
- Najwyższej Izbie Kontroli,
- mediom,
- organizacjom społecznym,

ekspertom prawa administracyjnego i socjalnego

RAPORT z dnia 20.01.2026

Dokument stanowi uzupełnienie i korektę raportu dotyczącego nieprawidłowości w ustalaniu odpłatności za pobyt w domach pomocy społecznej. Zawiera poprawione i doprecyzowane zapisy kluczowych przepisów ustawy o pomocy społecznej oraz praktyk OPS, SKO i WSA. Celem uzupełnienia jest usunięcie nieprecyzyjnych sformułowań, wyeliminowanie nadużyć oraz przywrócenie zgodności z prawem rodzinnym, administracyjnym i konstytucyjnym.

1. Art. 5 – zasada terytorialności prawa i kosztów życia

Art. 5 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej jest przepisem fundamentalnym, określającym zakres podmiotowy ustawy. Prawo do świadczeń przysługuje wyłącznie osobom:

- posiadającym obywatelstwo polskie,
- mającym miejsce zamieszkania na terytorium RP,
- przebywającym na terytorium RP.

Warunki te są **łącznie**, a nie alternatywne.

1.1. Naruszenie przepisu przez OPS

OPS-y rutynowo stosują polskie kryteria dochodowe wobec obywateli mieszkających poza terytorium RP, mimo że osoby te:

- nie spełniają warunku zamieszkania w Polsce,
- nie spełniają warunku przebywania w Polsce,
- funkcjonują w realiach ekonomicznych innego państwa,
- ponoszą koszty życia wynikające z lokalnych cen, podatków i siły nabywczej waluty.

Jest to stosowanie ustawy **poza zakresem jej obowiązywania**, co narusza:

- art. 5 ustawy,
- art. 7 KPA,
- art. 77 KPA,
- art. 80 KPA.

1.2. Konsekwencje naruszenia art. 5

Ignorowanie art. 5 prowadzi do:

- obciążania obywateli ponad możliwości,
- stosowania polskich kryteriów wobec osób żyjących w innych realiach ekonomicznych,
- naruszenia zasady równości,
- naruszenia zasady proporcjonalności,
- naruszenia zasady ochrony rodziny,
- naruszenia art. 2 i 67 Konstytucji.

1.3. Nowy zapis do raportu

„Polacy mieszkający za granicą podlegają prawu państwa, w którym faktycznie żyją — tak samo jak cudzoziemcy mieszkający w Polsce podlegają polskiemu prawu. Dlatego ustalając odpłatność, organ musi stosować realia ekonomiczne państwa, w którym osoba przebywa, w tym koszty życia, siłę nabywczą i lokalne przepisy socjalne.”

. Art. 61 – krąg osób zobowiązanych

Obecny zapis „małżonek, zstępni przed wstępnymi” jest nieprecyzyjny i prowadzi do nadużyć. OPS-y obciążają wnuków i prawnuków, mimo że **nie mają oni obowiązku alimentacyjnego wobec dziadków**.

2.1. Poprawiona wersja art. 61 (propozycja legislacyjna)

„Odpłatność za pobyt mieszkańca w domu pomocy społecznej ponoszą kolejno:

1. małżonek,
2. dzieci (zstępni pierwszego stopnia).

Wnuki, prawnuki i dalsi zstępni nie ponoszą odpłatności, chyba że: a) są opiekunami prawnymi mieszkańca, lub b) mieszkaniec był ich opiekunem prawnym.

Grup pokrewieństwa nie wolno łączyć. Przejście do kolejnej grupy jest dopuszczalne wyłącznie po ustaleniu, że wszystkie osoby z grupy wcześniejszej nie mogą ponieść opłaty.”

2.2. Uzupełnienie do art. 61 ust. 1 pkt 2

„Zapis ‘zstępni przed wstępnymi’ oznacza wyłącznie zstępnych pierwszego stopnia (dzieci). Wnuki, prawnuki i dalsi zstępni nie mogą być obciążani odpłatnością, ponieważ:

- prawo rodzinne nie nakłada obowiązku alimentacyjnego na wnuki wobec dziadków,
- prawo cywilne nie przewiduje takiej odpowiedzialności,
- prawo administracyjne nie może tworzyć obowiązków, których nie ma w prawie rodzinnym,
- Konstytucja zakazuje obciążania obywateli obowiązkami bez podstawy prawnej,
- zasada proporcjonalności wymaga adekwatności obciążenia do relacji rodzinnej.

Obciążanie wnuków wynika wyłącznie z interesu finansowego gminy, ponieważ:

- wnuków jest więcej niż dzieci,
- łatwiej „rozłożyć” kwotę,
- gmina płaci mniej.

Praktyka ta nie ma podstawy prawnej i stanowi nadużycie interpretacyjne.”

2.3. Rola kryteriów dochodowych

OPS-y błędnie stosują kryteria dochodowe jako podstawę ustalenia odpłatności.

2.4. Poprawiony zapis art. 61 ust. 2

„Kryteria dochodowe pełnią wyłącznie funkcję wstępnego ustalenia, czy dana osoba może zostać obciążona zgodnie z art. 103 ust. 2. Kryteria nie mogą stanowić podstawy do automatycznego ustalenia odpłatności ani zastępować analizy możliwości osoby zobowiązanej.

2.5. Poprawiony zapis (do art. 61 ust. 2)

„Kryteria dochodowe pełnią wyłącznie funkcję wstępnego ustalenia, czy dana osoba może zostać obciążona zgodnie z art. 103 ust. 2. Kryteria nie mogą stanowić podstawy do automatycznego ustalenia odpłatności ani zastępować analizy możliwości osoby zobowiązanej.”

---

3. Art. 64 – zwolnienia z opłaty

• 3.1. Problem

Sformułowanie „w szczególności” jest nadużywane i prowadzi do automatyzmu..

3.2. Poprawiona wersja art. 64

„Wymienione przesłanki mają charakter przykładowy. Zwolnienie następuje w każdym przypadku, nawet przed ustaleniem opłat, w którym poniesienie opłaty spowodowałoby zagrożenie podstawowych potrzeb życiowych osoby zobowiązanej lub jej rodziny.”

---

4. Wywiad środowiskowy – zasady i naruszenia

OPS często ignoruje ustalenia wywiadu lub przeprowadza go niezgodnie z prawem.

4.1. Procedura po wywiadzie środowiskowym

„Jeżeli po przeprowadzeniu wywiadu środowiskowego organ nie uwzględnił przedstawionych okoliczności, osoba zobowiązana może złożyć wniosek do burmistrza/wójta/prezydenta miasta o ponowne zbadanie sprawy.” **art.64**

4.2. Poprawiony zapis art. 103 ust. 2

„Przez możliwości osoby zobowiązanej rozumie się dochód pozostający po odliczeniu kosztów utrzymania, zobowiązań finansowych, kosztów życia w kraju zamieszkania oraz innych wydatków niezbędnych do zapewnienia podstawowych potrzeb życiowych.”

4.3. Obowiązek podpisu i kopii

„Wywiad środowiskowy musi zostać podpisany przez osobę, z którą jest przeprowadzany, a kopia wywiadu musi zostać jej przekazana.”

4.4. Obowiązek wywiadu przez ambasadę lub konsulat

Wywiad telefoniczny jest nieważny z mocy prawa. Wywiad musi przeprowadzić:

- najbliższy OPS (dla osób w Polsce),
  - najbliższa ambasada lub konsulat RP (dla osób za granicą).
-

5. Pismo SPS 023 419/08 – kluczowy dokument ignorowany przez organy

W dniu 18 lipca 2008 r. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej wydało pismo **SPS 023 419/08**, które do dziś pozostaje **najważniejszym oficjalnym stanowiskiem rządu** dotyczącym ustalania odpłatności za pobyt w domu pomocy społecznej.

W piśmie tym ministerstwo jednoznacznie stwierdziło:

„Odpłatność nie może doprowadzić rodziny do sytuacji wymagającej wsparcia pieniężnego z pomocy społecznej.”

Pismo to:

- obowiązuje,
- nie zostało uchylone,
- nie zostało zmienione,
- jest wiążącą interpretacją intencji ustawodawcy,
- ale **nigdy nie zostało wpisane do ustawy.**

I właśnie dlatego OPS, SKO i WSA mogą je ignorować, mimo że jego treść jest zgodna z:

- konstytucją,
- zasadą proporcjonalności,
- zasadą ochrony rodziny,
- zasadą zaufania obywatela do państwa,
- celem ustawy o pomocy społecznej.

To zdanie ma charakter **wykładni autentycznej**, ponieważ pochodzi bezpośrednio od organu odpowiedzialnego za ustawę o pomocy społecznej. Jego znaczenie jest fundamentalne:

- potwierdza, że **celem ustawy nie jest obciążanie rodzin**,
- nakazuje organom badać **realną sytuację materialną**,
- zakazuje ustalania opłat, które prowadzą do ubóstwa,
- jest zgodne z art. 103 ust. 2,
- jest zgodne z zasadą proporcjonalności,
- jest zgodne z konstytucyjną ochroną rodziny.

Mimo to:

- OPS **ignorują treść pisma**,
- SKO **nie stosują go w decyzjach**,
- WSA **nie odnoszą się do niego w wyrokach**,
- ministerstwo **nigdy nie wpisało tej zasady do ustawy**,
- co umożliwia organom obciążanie obywateli ponad możliwości.

Brak implementacji tej zasady do ustawy prowadzi do:

- automatyzmu decyzji,
- ignorowania kosztów życia,
- stosowania kryteriów dochodowych zamiast analizy możliwości,
- obciążania osób mieszkających za granicą według polskich realiów,
- naruszenia art. 7, 77 i 80 KPA,
- naruszenia art. 103 ust. 2,
- naruszenia zasady ochrony rodziny.

Dlatego treść pisma SPS 023 419/08 powinna zostać **wpisana do ustawy o pomocy społecznej**, aby zakończyć dowolność interpretacyjną i przywrócić zgodność praktyki organów z intencją ustawodawcy.

1.- 5. Podsumowanie uzupełnienia

Uzupełnienie wprowadza:

- poprawiony art. 5,
- poprawiony art. 61 (wyłączenie wnuków i prawnuków),
- doprecyzowanie roli kryteriów dochodowych,
- poprawiony art. 64,
- jasną definicję „możliwości” w art. 103 ust. 2,
- zasady terytorialności kosztów życia,
- obowiązek podpisu i kopii wywiadu,
- procedurę odwoławczą po wywiadzie,
- wskazanie odpowiedzialności ministerstwa,
- SPS 023 419/08 powinna zostać **wpisana do ustawy o pomocy społecznej**.

Dokument usuwa nieprecyzyjne sformułowania, eliminuje nadużycia i przywraca zgodność z prawem rodzinnym, administracyjnym i konstytucyjnym

6. Ministerstwo Rodziny – wiedza o nieprawidłowościach i brak działań

Ministerstwo Rodziny:

- **od lat otrzymuje pisma** dotyczące nieprawidłowości,
- **publikuje interpretacje**, które każdy może sprawdzić na stronie ministerstwa,
- **w interpretacjach potwierdza istnienie luk i błędów**,
- **w piśmie SPS 023 419/08 jasno wskazało, że:**

„Odpłatność nie może doprowadzić rodziny do sytuacji wymagającej wsparcia pieniężnego z pomocy społecznej.”

Mimo to:

- **nie dokonuje zmian legislacyjnych,**
- **nie wydaje wiążących wytycznych,**
- **nie koryguje błędnych praktyk OPS,**
- **nie reaguje na nadużycia SKO i WSA,**
- **utrzymuje nieprecyzyjne przepisy,**
- **działa świadomie, wiedząc o skutkach.**

To oznacza, że:

- brak zmian nie jest przypadkiem,
- jest to **świadome utrzymywanie niejasnych przepisów**,
- co pozwala gminom przerzucać koszty na rodziny,
- a państwu unikać odpowiedzialności finansowej.

6.1. Rola ministerstwa – odpowiedzialność za brak zmian

- Ministerstwo Rodziny od lat otrzymuje pisma z prośbą o interpretację przepisów i potwierdza istnienie luk, ale nie wprowadza zmian.

6.2. Moja opinia

- „Ministerstwo Rodziny, jako organ odpowiedzialny za ustawę o pomocy społecznej, od lat otrzymuje pisma z prośbą o interpretację przepisów. W swoich odpowiedziach potwierdza istnienie luk i niejasności, jednak nie wprowadza zmian legislacyjnych. Utrzymywanie nieprecyzyjnych przepisów jest działaniem świadomym, a nie przypadkowym.”

7. Mechanizmy nadużyć OPS

OPS-y w wielu gminach stosują powtarzalne praktyki, które prowadzą do:

1. Sztucznego zawyżania dochodu

- przypisywanie dochodu osobom, które go nie osiągają,
- dzielenie dochodu rodziców na dzieci,
- doliczanie dochodów członków gospodarstwa domowego,
- ignorowanie realnych kosztów życia.

2. Doliczania osób nieuprawnionych

OPS-y rozszerzają krąg zobowiązanych, doliczając:

- wnuki,
- pełnoletnie dzieci mieszkające z rodzicem,
- osoby mieszkające pod jednym dachem,
- osoby bez obowiązku alimentacyjnego.

3. Manipulowania pojęciem „wspólnego gospodarstwa domowego”

OPS-y wykorzystują niewiedzę obywateli, zadając pytania sugerujące, a następnie:

- doliczają osoby nieuprawnione,
- mieszają pojęcia „dochód rodziny” i „dochód osoby”.

4. Ignorowania art. 103 ust. 2

OPS-y nie badają:

- kosztów życia,
- zobowiązań finansowych,
- kosztów życia za granicą,
- realnej sytuacji rodziny.

Zamiast tego stosują **automatyzm** oparty na kryteriach dochodowych.

5. Pomijania wywiadu środowiskowego

Wywiad jest:

- wykonywany pobieżnie,
- niekompletny,
- ignorowany przy ustalaniu odpłatności,
- traktowany jako formalność.

7.1. Wywiad środowiskowy – obowiązek przeprowadzenia przez właściwy organ

Wywiad środowiskowy jest podstawowym narzędziem ustalenia sytuacji osoby zobowiązanej.

Dlatego musi być przeprowadzony przez **organ właściwy miejscowo**, czyli:

- **najbliższy OPS do miejsca zamieszkania osoby zobowiązanej,**
- **a w przypadku osób mieszkających za granicą – najbliższy konsulnat lub ambasadę RP,**
które pełnią funkcję organu pomocniczego i są zobowiązane do sporządzenia wywiadu zgodnie z polskimi przepisami.

Brak wywiadu przeprowadzonego przez właściwy organ oznacza:

- naruszenie art. 7, 77 i 80 KPA,
- brak ustalenia stanu faktycznego,
- nieważność ustaleń OPS,
- podstawę do uchylecia decyzji.

OPS nie może:

- przeprowadzać wywiadu „na odległość”,
- opierać się na domysłach,
- stosować polskich kosztów życia wobec osoby mieszkającej za granicą,
- ignorować realiów ekonomicznych kraju zamieszkania.

8. Mechanizm nadużyć na poziomie SKO

SKO, zamiast pełnić funkcję kontrolną, często:

- powiela błędy OPS,
- nie analizuje ustaleń faktycznych,
- nie bada manipulacji,
- powołuje się na nieaktualne orzecznictwo,
- ignoruje pismo ministerstwa SPS 023 419/08,
- nie odnosi się do kluczowych zarzutów.

W praktyce SKO działa jak:

„druga pieczętka OPS”, a nie organ odwoławczy.

To powoduje, że błędne decyzje stają się „legalne”, mimo że są sprzeczne z intencją ustawodawcy.

8.1. Jak działają Samorządowe Kolegia Odwoławcze (SKO)

SKO w praktyce:

- **nie badają stanu faktycznego,**
- **nie analizują wywiadu środowiskowego,**
- **nie weryfikują kosztów życia,**
- **nie stosują art. 7, 77 i 80 KPA,**
- **nie odnoszą się do pisma SPS 023 419/08,**
- **powielają błędy OPS,**
- **traktują decyzje OPS jako domyślnie prawidłowe,**
- **odrzucają odwołania bez merytorycznej analizy.**

W praktyce SKO pełnią funkcję:

- **instytucji potwierdzającej decyzje OPS,**
- **a nie organu odwoławczego, który ma chronić obywatela.**

To jest **systemowa wada**, a nie pojedynczy błąd.

---

9. Mechanizmy nadużyć WSA

WSA:

- badają tylko legalność formalną,

- nie analizują ustaleń faktycznych,
- nie badają wywiadu środowiskowego,
- nie odnoszą się do manipulacji OPS,
- nie korygują błędów SKO.

W efekcie:

- błędne decyzje pozostają w mocy,
- obywatel nie otrzymuje ochrony,
- system utrwała nadużycia.

9.1. Jak działają Wojewódzkie Sądy Administracyjne (WSA)

WSA:

- nie badają materiału dowodowego,
- nie analizują realiów ekonomicznych,
- nie odnoszą się do wykładni autentycznej ministerstwa,
- nie weryfikują, czy wywiad został przeprowadzony prawidłowo,
- nie sprawdzają, czy OPS miał podstawę prawną do obciążenia wnuków,
- ograniczają się do formalnej kontroli procedury,
- nie ingerują w błędne interpretacje,
- nie korygują nadużyć OPS i SKO.

W efekcie:

- błędne decyzje OPS → są potwierdzane przez SKO → są potwierdzane przez WSA,
- system utrwała nieprawidłowości,
- obywatel nie ma realnej ochrony prawnej.

---

10. Interes finansowy gminy jako motor nadużyć

Gmina płaci za DPS.

Im więcej obciąży rodzinę, tym mniej płaci sama.

Dlatego OPS:

- rozszerza krąg zobowiązanych,
- zawyża dochód,
- ignoruje koszty życia,

- odrzuca wnioski o zwolnienie,
- stosuje kryteria dochodowe jako jedyną podstawę.

To nie jest przypadek.

To **motywacja finansowa**, a nie prawna.

---

11. Brak nadzoru państwa

W Polsce:

- nie ma centralnego nadzoru nad OPS,
- nie ma kontroli jakości decyzji,
- nie ma standardów interpretacyjnych,
- nie ma sankcji za błędne decyzje,
- nie ma obowiązku stosowania pisma SPS 023 419/08.

OPS działa praktycznie **bez kontroli**.

---

12. Odpowiedzialność polityczna

Przez ostatnie 20 lat:

- żaden rząd nie doprecyzował kluczowych przepisów,
- żaden Sejm nie zamknął luk prawnych,
- żaden minister nie wprowadził definicji „możliwości”,
- żaden rząd nie wpisał do ustawy zasady z pisma SPS 023 419/08.

To jest **ciągłość zaniedbań legislacyjnych**, niezależnie od tego, kto rządził.

---

13. Proponowany zapis ustawowy

„Odpłatność za pobyt w domu pomocy społecznej nie może zostać ustalona w wysokości, która doprowadziłaby osobę zobowiązaną lub jej rodzinę do sytuacji wymagającej wsparcia pieniężnego z pomocy społecznej.

Organ obowiązany jest uwzględnić rzeczywistą sytuację materialną osoby zobowiązanej, w tym koszty utrzymania, zobowiązania finansowe oraz koszty życia w kraju zamieszkania.”

To jest pełne przeniesienie treści pisma SPS 023 419/08 do ustawy

14. Podsumowanie diagnozy

Obecny system:

- jest nieprecyzyjny,
- jest niejednolity,
- umożliwia nadużycia,
- nie chroni obywatela,
- nie zapewnia kontroli,
- nie spełnia standardów państwa prawa.

Zmiana przepisów jest **konieczna i pilna**.

---

15. Wzmocnienie kontroli nad OPS i SKO

Propozycje zmian

- obowiązek corocznych audytów wojewody,
  - obowiązek raportowania liczby decyzji uchylonych przez sądy,
  - odpowiedzialność dyscyplinarna za rażące naruszenia art. 103 ust. 2,
  - obowiązek szkoleń z zakresu prawa administracyjnego i ekonomii.
-

16. Zmiana praktyki sądów administracyjnych

Propozycje zmian

- obowiązek badania, czy organ uwzględnił koszty życia,
  - obowiązek analizy naruszeń art. 103 ust. 2,
  - możliwość zlecenia uzupełniającego wywiadu środowiskowego,
  - obowiązek oceny, czy organ zastosował polskie kryteria bez podstawy prawnej.
-

17. Wniosek końcowy

Aby naprawić system, konieczne jest:

- doprecyzowanie przepisów,
- wprowadzenie obowiązków, które dziś są ignorowane,
- wzmocnienie kontroli nad OPS i SKO,
- zmiana praktyki sądów administracyjnych,
- stworzenie jasnych zasad dla obywateli mieszkających poza RP,
- wprowadzenie standardów oceny możliwości finansowych.

Bez tych zmian:

- art. 103 ust. 2 pozostanie martwy,
- art. 5 będzie ignorowany,
- wywiady będą pozorne,
- decyzje będą automatyczne,
- obywatele będą obciążani ponad możliwości,
- system będzie działał wbrew celowi ustawy.

18. Podsumowanie uzupełnienia

- poprawiony art.5
- poprawiony art. 61 (wyłączenie wnuków i prawnuków),
- doprecyzowanie roli kryteriów dochodowych,
- poprawiony art. 64,
- jasną definicję „możliwości” w art. 103 ust. 2,
- zasady terytorialności kosztów życia,
- obowiązek podpisu i kopii wywiadu,
- procedurę odwoławczą po wywiadzie,
- wskazanie odpowiedzialności ministerstwa.

Dokument usuwa nieprecyzyjne sformułowania, eliminuje nadużycia i przywraca zgodność z prawem rodzinnym, administracyjnym i konstytucyjnym

Opracował

Strażnik Prawa